

УДК 341.4

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2022.16.11>

Нуруллаєв І.С.

*доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету*

ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОНФІСКАЦІЯ», ЙОГО ЗМІСТУ ТА ВИДІВ В МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРАХ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю набуває різних форм взаємодії в ході надання міжнародної правової допомоги, що застосовуються на різних етапах кримінального провадження, під час якого держави здійснюють заходи, спрямовані на виявлення, зупинення, заморожування чи арешт активів, набутих в результаті злочинної діяльності. Проте, міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю продовжується і після винесення вироку, оскільки кримінальне переслідування завершується із його виконанням. Так, міжнародне співробітництво держав, спрямоване на виконання вироків, в частині конфіскації доходів та майна (інших активів) від злочинної діяльності та відшкодування шкоди, завданої потерпілому є окремою формою міждержавної взаємодії з надання міжнародної правової допомоги та окремим предметом міжнародних домовленостей. Актуальність дослідження цих питань посилюють особливо сьогодні, коли Україна зазнала військової агресії з боку Російської Федерації – держави, що проявляє себе як держава-терорист, сприяє злочинній діяльності своїх військових та інших найманців на території України, фінансує заходи інформаційної війни, здійснює закупки зброї масового знищення. В Україні фіксується велика кількість злочинів, виявляються пов'язані з державою-агресором фізичні та юридичні особи, які сприяють її злочинній діяльності, щодо яких відкритор кримінальні провадження, майно та інші активи яких перебувають на території інших держав. Відповідно предметом міжна-

родної взаємодії є виявлення таких активів та майна, їх арешт, замороження рахунків з метою виконання в подальшому вироків в частині конфіскації майна та відшкодування завданої злочинном шкоди.

Серед вітчизняних науковців питання конфіскації, як заходу кримінальної відповідальності, що є предметом вітчизняного кримінально-правового регулювання, досліджувало багато вчених, серед яких М.Бажанов, А. Беляєв, Л. Габровський, Н. Гуторова, М.Гуцуляк, О. Дудоров, Б. Кириць, О. Книженко, В. Козирєва, О. Костенко, Н. Кутиська, О. Литвак, Ф. Марчук, В. Мельник-Крикун, М. Мельник, А. Музика, В. Навроцький, Т.Павлова, Ю. Пономаренко, Р. Сабітов, А. Сидоренко, Я. Соловій, М. Хавронюк, С. Яценко та інші. Також проблему конфіскації як предмета міжнародних домовленостей, досліджували, зокрема такі вчені як О. Бусол [1], О. Колотило [2], Р. Крамар [3], Т. Павлова [4] та інші дослідники. Проте дослідження вказаних питань сьогодні постає вкрай важливим з огляду на необхідність подальшого вдосконалення національного кримінального законодавства в частині визначення змісту конфіскації, закріплення її поняття, видів та мети, з урахуванням взятих Україною міжнародних зобов'язань, а також потребу налагодження механізму надання міжнародної правової допомоги з виконання вироків в частині конфіскації.

Метою цієї статті є аналіз визначення поняття «конфіскація» в законодавстві України та її міжнародних договорах, змісту кон-

фіскації як заходу кримінальної відповідальності, її видів, предмету та мети її накладення.

Механізм міжнародно-правового співробітництва у боротьбі зі злочинністю є результатом напрацювання міжнародних домовленостей, спрямованих на врегулювання взаємодії держав і в межах кримінального провадження і щодо виконання вироків і запровадження на внутрішньодержавному рівні міжнародних стандартів, в контексті реалізації нових завдань різних регіональних і міжнародних організацій у зазначеній сфері.

Суспільні відносини в сфері виконання вироків у частині конфіскації є предметом правового регулювання як внутрішнього права держав – учасниць міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю, так і міжнародно-правового на універсальному, регіональному та двосторонньому рівнях.

В міжнародних договорах, зокрема в ч. 6 ст. 11 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, чітко закріплено принцип, згідно з яким «визначення злочинів, визнаних такими відповідно до цієї Конвенції, і застосованих юридичних заперечень або інших правових принципів, що визначають правомірність діянь, входить до сфери внутрішнього законодавства кожної Держави-учасниці, а кримінальне переслідування і покарання за такі злочини здійснюються відповідно до цього законодавства» [5]. Проте питання надання міжнародної правової допомоги у виконанні вироків у частині конфіскації є предметом ряду міжнародних договорів універсального, регіонального та двостороннього характеру.

Для позначення конфіскації у межах кримінального переслідування зарубіжній правовій доктрині вживається термін “*confiscation in personam*”, під яким розуміють безоплатне вилучення майна, яке було предметом, знаряддям чи засобом вчинення злочину, доходом від його вчинення [2, с. 83], у особи, визнаної винною у вчиненні злочину.

Активи, що підлягатимуть конфіскації за вчинення злочину відповідно до норм кри-

мінального права, виявляються протягом кримінального провадження як самостійно державами, які здійснюють кримінальне переслідування, так і іншими договірними державами. Однак конфіскація майна (активів) є однією з цілей Конвенції проти транснаціональної організованої злочинності, що викладена у статті 12 Конвенції, яка містить обов’язкові для держав-учасниць вимоги щодо застосування заходів, які можуть знадобитися для забезпечення можливості виявлення, відстеження, арешту або виїмки активів з метою подальшої їх конфіскації [5].

“Конфіскація” в пункті “g” ст. 2 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності визначається як “остаточне позбавлення майна за постановою суду або іншого компетентного органа” [5]. Аналогічне поняття закріплене в ст. 2 Конвенції ООН проти корупції [6].

В п. d ст. 1 Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму термін “конфіскація” визначається як “покарання або захід, призначені судом після розгляду справи стосовно злочину чи злочинів, результатом якого є остаточне позбавлення майна”, а в ч. 1 ст. 3 зазначеної Конвенції уточнюється, що “кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб вона могла конфіскувати *знаряддя й засоби злочину та доходи або майно, вартість якого відповідає таким доходам, та відмиває майно*”, а в ст. 5 зазначається також, що конфіскація може бути застосована до: “а) майна, в яке були перетворені або конвертовані доходи; б) майна, одержаного із законних джерел, якщо до нього було цілком або частково прилучено доходи, - не більш ніж в обсязі оцінної вартості таких доходів; с) прибутку або інших вигод, одержаних від доходів, від майна, в яке були перетворені або конвертовані доходи, одержані злочинним шляхом, або від майна, до якого прилучено доходи, одержані злочинним шляхом, - аж до

оцінної вартості таких доходів, у такий самий спосіб і настільки, який і наскільки застосовується до доходів” [7].

Незважаючи на мету конфіскації реальність полягає в тому, що протягом будь-якого розслідування деякі активи можуть бути втрачені або витрачені, або знецінені настільки, що конфіскація неможлива. Важливою є і та обставина, що для завершення розслідування організованої злочинності та відстеження активів можуть знадобитися місяці або роки, і проміжні заходи замороження, зупинення операцій та арешту майна тощо, які зазвичай називають попередніми заходами, що можуть бути використані для забезпечення та збереження активів до моменту конфіскації [8, с. 55]. Однак, активи особи, яка вчинила злочин стають доступні до конфіскації лише після завершення кримінального переслідування та оголошення вироку. Важливо, щоб попередні заходи майнового характеру були застосовані якомога швидше щоб забезпечити збереження активів, що будуть спрямовані на відшкодування шкоди, завданої потерпілим. При цьому має бути забезпечено захист прав та майнових третіх осіб, не пов'язаних зі злочинною діяльністю.

Також на міжнародному рівні встановлено чіткі обмеження щодо майна, що може бути об'єктом конфіскації, що визначено, зокрема, в ч. 2-5 ст. 12 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності [5]. Аналогічний підхід застосовано і при прийнятті Конвенції ООН проти корупції в ч. 1 ст. 31 якої закріплено, що “Кожна Держава-учасниця вживає, максимальною мірою, можливою в рамках її внутрішньої правової системи, таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення можливої конфіскації: а) доходів від злочинів, що визначені цією Конвенцією, або майна, вартість якого відповідає вартості таких доходів; б) майна, обладнання та інших засобів, які використовувались або призначалися для використання під час вчинення злочинів, що визначені цією Конвенцією” [6].

Важливо відмітити, що в національному законодавстві договірних держав також можуть міститися додаткові обмеження. Так, до прикладу, з положень статті 49 Кримінально-виконавчого кодексу України “конфіскації підлягає майно, що є власністю засудженого, в тому числі його частка у спільній власності, статутному фонді суб'єктів господарської діяльності, гроші, цінні папери та інші цінності, включаючи ті, що знаходяться на рахунках і на вкладах чи на зберіганні у фінансових установах, а також майно, передане засудженим у довірче управління. Не підлягає конфіскації майно, що належить засудженому на правах приватної власності чи є його часткою у спільній власності, необхідне для засудженого та осіб, які перебувають на його утриманні. Перелік такого майна визначається законом України” [9].

В національному кримінальному законодавстві, а саме в Кримінальному кодексі України (КК України), закріплено кілька видів конфіскації: 1) конфіскація майна (ст. 59 КК України), що застосовується до фізичної особи, визнаної винною у вчиненні злочину, яка в науці визначається як загальна (розширена) конфіскація; 2) спеціальна конфіскація (ст. 96-1, 96-2, КК України); 3) конфіскація майна юридичної особи (ст. 96-6, 96-8 КК України) [10].

Поняття “конфіскація майна” визначається як “додаткове покарання, що передбачає примусове безоплатне вилучення у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Якщо конфіскується частина майна, суд повинен зазначити, яка саме частина майна конфіскується, або перелічити предмети, що конфіскуються” (ч. 1 ст. 59 частина перша статті 59 КК України)” [10].

Конфіскація майна відповідно до ч. 2 ст. 59 КК України може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині цього Кодексу [10], в разі вчинення: 1) *тяжкого та особливо тяжкого корисливого злочину*, зокрема з числа тих, що

передбачені в ст. 115, 149, 186, 187, 189, 190, 191, 199, 201, 201-1, 201-2, 204, 206, 206-2, 209, 212, 212-1, 233, 240-1, 307, 308, 311, 312, 313, 317, 321-1, 368-3, 369, 369-2, 388 КК України;

2) *злочину проти основ національної безпеки України* незалежно від ступеня тяжкості [ККУ], зокрема, передбаченого Розділі І Особливої частини КК України, а саме в ст. 109 (дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади), в ст. 110 (посягання на територіальну цілісність і недоторканність України), 110-2 (фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України), ст. 111 (державна зрада), ст. 111-1 (колабораційна діяльність), ст. 111-2 (пособництво державі-агресору), ст. 112 (посягання на життя державного чи громадського діяча), ст. 113 (диверсія), ст. 114 (шпигунство) КК України;

3) *злочину проти громадської безпеки* (Розділ XII Особливої частини КК України) незалежно від ступеня тяжкості, зокрема, передбаченого ст. 255 (створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній), ст. 255-1 (Встановлення або поширення злочинного впливу), ст. 255-2 (організація, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці)), ст. 255-3 (звернення за застосуванням злочинного впливу), ст. 257 (бандитизм), ст. 258 (терористичний акт), ст. 258-1 (втягнення у вчинення терористичного акту), ст. 258-2 (публічні заклики до вчинення терористичного акту), ст. 258-3 (створення терористичної групи чи терористичної організації), ст. 258-4 (сприяння вчиненню терористичного акту), ст. 258-5 (Фінансування тероризму), ст. 260 (створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань), ст. 261 (напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення), ст. 262 (викрадення, при-

власнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем), ст. 289 (незаконне заволодіння транспортним засобом), ст. 299 (жорстоке поводження з тваринами), ст. 303 (сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією), ст. 305 (вонтрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів), ст. 306 (використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів).

Однак, в КК України передбачено застосування конфіскації майна також і в разі вчинення злочинів, що не належать до вказаних груп, зокрема, визначених в Розділі XX (кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку), а саме у ст. 436-1 (виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів), ст. 436-2 (виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників), ст. 446 (піратство) та ст. 447 (найманство) КК України, які не належать до корисливих злочинів. Відповідно до ч. 2 ст. 59 КК України слід внести зміни, з тим, щоб розширити групи кримінальних правопорушень, за вчинення яких може бути застосовано конфіскацію майна.

Окрім того, в національному законодавстві закріплено і такий захід кримінальної відповідальності як “спеціальна конфіскація”, яка може бути застосована у разі вчинення злочину прямо визначеного в ч. 1 ст.96-2 КК України та у зазначених у сказаній статті випадках, зокрема, у разі, якщо гроші, цінності та інше майно: 1) одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/

або є доходами від такого майна; 2) призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення або винагороди за його вчинення; 3) були предметом кримінального правопорушення, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, - переходять у власність держави; 4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання [10]. Зазначимо, що факт одержання грошей, цінностей та/або іншого майна, яке підлягає спеціальній конфіскації, саме внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або того, що воно є доходами від такого майна, відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) належить підтверджувати у кримінальному провадженні, оскільки це належить до обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні [11].

У разі якщо зазначені гроші, цінності та інше майно були повністю або частково перетворені в інше майно, спеціальній конфіскації підлягає повністю або частково перетворене майно, а якщо це неможливо внаслідок їх використання або неможливим є виділення з набутого законним шляхом майна, або відчуження, або з інших причин, суд виносить рішення про конфіскацію грошової суми, що відповідає вартості такого майна (ч. 2 ст. 96-2 КК України) [10].

Сидоренко Андрій зазначає, що спеціальна конфіскація є гуманнішою мірою впливу на злочинців і в той же час ефективнішою, ніж загальна конфіскація, оскільки дозволяє вилучити усі активи (прибутки), отримані в результаті скоєння злочину і при цьому не “відбирає” законно придбане майно” та визначає її як “примусове, безвідплатне вилучення за

рішенням суду у власність держави грошей, цінностей і іншого майна, яке пов’язане із скоєнням злочину (суспільно-небезпечного діяння), у тому числі отримано в результаті його здійснення, є доходом від незаконно отриманого майна, або використано для протиправних дій (знаряддя, засоби, предмет злочину), як у особи, що скоїла злочин (суспільно-небезпечне діяння), так і у третіх осіб, яким таке майно було передане” [12].

Зазначимо, що на рівні міжнародних договорів загалом не розмежовуються як окремі заходи кримінальної відповідальності конфіскація (загальна) та спеціальна конфіскація. Це питання віднесено до сфери внутрішнього права держав.

Так, у законодавстві ряду держав, зокрема Франції, Фінляндії, Швеції, Хорватії, Румунії та ряді пострадянських держав закріплено як загальну (розширену), так і спеціальну конфіскацію. Так, як зазначає Т. Павлова, “в разі притягнення особи до кримінальної відповідальності за корупційний злочин презюмується, що все її майно було отримано незаконним шляхом і тому підлягає конфіскації, якщо винний не може довести, що це майно було отримано законним шляхом» [4, с. 173].

Дослідники відзначають тенденцію до виділення в законодавстві держав – членів Європейського Союзу “нового типу злочинного діяння у вигляді відсутності обґрунтованості права володіння майном (unjustified assets), коли витрати особи непропорційні її доходам, із застереженням, що в коло знайомих такої особи входять особи з кримінальним способом життя” [13].

Проте до країн, в яких застосовується лише спеціальна конфіскація відносять Австрію, Азербайджан, Бельгію, Болгарію, Естонію, Грецію, Грузію, Данію, Литву, Португалію, Туреччину, Угорщину, Чилі, Швецію, Швейцарію, ФРН [12].

Однак, застосування загальної (розширеної) конфіскації передбачено, зокрема, у Директиві Європейського Парламенту і Ради від 03 квітня 2014 року № 2014/42/ЄС

“Про заморожування і конфіскацію засобів скоювання злочинів і прибутків від злочинної діяльності в Європейському Союзі” [13]. Вказана Директива прийнята з метою запровадження спільного для держав-членів Європейського Союзу значення загальної (розширеної) конфіскації, конфіскації у третіх осіб та конфіскації на підставі невиконання вироку [4, с. 173].

Відповідно до статті 19 Директиви № 2014/42/ЄС «для ефективної боротьби з організованою злочинною діяльністю може виникнути ситуація, коли доцільно, щоб кримінальне засудження злочинця супроводжувалося конфіскацією не тільки майна, пов’язаного з конкретним злочином, але й додаткового майна, яке суд визнає таким, що становить доходи від інших злочинів», а також в ній підкреслюється, що Держави-члени вибрали різні варіанти розширення змісту конфіскації майна, що призвело до розбіжних поглядів на розширену конфіскацію в національних юрисдикціях. Це розходження викликало серйозну перешкоду взаємному визнанню цього виду конфіскації та перешкоду для транскордонного співробітництва у таких справах [13, ст. 19].

Висновки. В міжнародному праві загалом, та міжнародних договорах України визнано право держав-учасниць формувати власну політику застосування такого заходу кримінальної відповідальності як конфіскація. Виконання вироків держав в частині конфіскації стає важливим напрямом міжнародної правової допомоги за зверненням відповідної держави, оскільки об’єкти конфіскації можуть перебувати як на території нашої держави, так і на території держави міжнародного (міждержавного) співробітництва. Проте в міжнародних договорах закріплено визначення поняття конфіскації, що не є уніфікованим за змістом, оскільки відсутній єдиний підхід до об’єктів, що можуть підлягати конфіскації, а також щодо її мети. В більшості випадків зміст конфіскації в міжнародних договорах (Конвенції ООН проти транснаціональної організованої

злочинності, Конвенції ООН проти корупції, Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму) зводиться загалом до змісту поняття “спеціальної конфіскації”, що визначено в ст. 96-1 КК України, оскільки визнано право держав конфіскувати зняття й засоби злочину та доходи або майно, вартість якого відповідає таким доходам, та відмите майно. Однак, загальна (розширена) конфіскація, яка застосовується в Україні та ряді інших держав, також постає предметом міжнародних домовленостей, зокрема на рівні Європейського Союзу, а також на двосторонньому рівні. Задля підвищення ефективності та результативності міжнародної допомоги бажано особливу увагу в двосторонніх договорах України приділяти питанню взаємного виконання вироків в частині конфіскації, де доцільно особливо обумовлювати її види, об’єкти та мету.

Крім того, зважаючи на те, що Кримінальний кодекс України містить окремий розділ XX Особливої частини, де закріплено види злочинів (в тому числі нові їх види та склади, обумовлені введенням на території України воєнного стану) за вчинення яких може бути застосовано конфіскацію, відсутність в ч. 2 ст. 59 КК України вказівки на те, що конфіскація може бути застосована і в разі вчинення злочину вказаної групи, може призвести до певних труднощів правореалізації. Відповідно, пропонуємо внести до неї зміни. Так, пропонуємо, закріпити наступну редакцію ч. 2 ст. 59 КК України: “Конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України, громадської безпеки *та проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку* незалежно від ступеня їх тяжкості і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині цього Кодексу.”

Той факт, що в універсальних та регіональних міжнародних договорах закріплено вузький (спеціальний) зміст конфіскації, від-

мова від загальної (розширеної) конфіскації є передчасною з огляду на те, що в ході розвитку міжнародного співробітництва держави, як свідчать положення Директиви № 2014/42/ЄС, уніфікують свої підходи до протидії злочинності, зокрема і в частині роз-

ширення переліку об'єктів, що підлягають конфіскації. І передусім на рівні двосторонніх міждержавних договорів держави можуть закріплювати зобов'язання щодо виконання вироків в частині не лише спеціальної, а й загальної (розширеної) конфіскації.

Список використаних джерел:

1. Бусол О. Виявлення, розшук та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: міжнародно-правові аспекти і досвід для України. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. 2020. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2374:viyavlennyarozshuk-ta-upravlinnya-aktivami-oderzhanimi-vid-koruptsijnikh-ta-inshikh-zlochyniv&catid=8&Itemid=350
2. Колотило О.О. Конфіскація поза межами кримінального переслідування (цивільна конфіскація): міжнародно-правовий аспект. *The Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2019. № 3. С. 81-88.
3. Крамар Руслана. Деякі аспекти міжнародного механізму виявлення, розшуку, арешту та конфіскації активів, легалізованих злочинним шляхом. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. № 1 (25). С. 140-146. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42044/1/Крамар.pdf>
4. Павлова Т.О. Розширена конфіскація у законодавстві Європейського Союзу. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/29275/1/171-174.pdf>
5. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15.11.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text
6. Конвенція ООН проти корупції. Прийнята резолюцією 58/4 Генеральної Асамблеї ООН від 31 жовтня 2003 року. / Організація Об'єднаних Націй. *База даних "Законодавство України"*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
7. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму 2005 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text
8. *Manual on International Cooperation for the Purposes of Confiscation of Proceeds of Crime*. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME (Vienna). UNITED NATIONS New York, 2012. 115 p.
9. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>
10. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
11. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
12. Сидоренко Андрій. Спецконфіскація-2016: принципи дії і потенційні ризики. LIGA-ZAKON. 07 квітня 2016. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/143834_spetskonfiskatsiya-2016-printsipi-d--potentsyn-riski
13. Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the freezing and confiscation of instrumentalities and proceeds of crime in the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0042>

Анотація

У статті проаналізовано сучасний стан міжнародно-правового та вітчизняного законодавчого врегулювання питань врегулювання поняття, змісту та видів конфіскації, як заходу кримінальної відповідальності. З'ясовано, що в міжнародних договорах, укладених в межах ООН закріплене досить широке поняття конфіскації як “остаточного позбавлення майна за постановою суду або іншого компетентного органа”, однак в конвенціях Ради Європи вона визначається вужче як “покарання або захід, призначені судом після розгляду справи стосовно злочину чи злочинів, результатом якого є остаточне позбавлення майна”. При цьому об'єктом конфіскації в більшості випадків визнаються знаряддя й засоби злочину та доходи або майно, вартість якого відповідає таким доходам, та відмите майно. Тобто за змістом конфіскація, передбачена міжнародними договорами наближена до поняття не загальної (розширеної) конфіскації майна, що передбачена в ст. 59 Кримінального кодексу України, а спеціальній конфіскації, поняття та зміст якої закріплені в ст. 96-1 та 96-2 Кримінального кодексу України. В статті досліджено зміст та відмінності в меті та об'єктах накладення загальної (розширеної) конфіскації майна та спеціальної конфіскації. З'ясовано колізію в законодавстві та необхідність внесення змін до характеристики груп злочинів, за вчинення яких може бути накладено конфіскацію майна. Відповідно, запропоновано, внесення змін до ч. 2 ст. 59 КК України з тим, щоб додати таку групу злочинів як злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Також підкреслено, що відмова від загальної (розширеної) конфіскації є передчасною з огляду на те, що в ході міжнародного співробітництва держави уніфікують свої підходи до протидії злочинності, зокрема і в частині розширення переліку об'єктів, що підлягають конфіскації. Наведено положення статті 19 Директиви № 2014/42/ЄС, де передбачено, що “для ефективної боротьби з організованою злочинною діяльністю може виникнути ситуація, коли доцільно, щоб кримінальне засудження злочинця супроводжувалося конфіскацією не тільки майна, пов'язаного з конкретним злочином, але й додаткового майна, яке суд визнає таким, що становить доходи від інших злочинів». Таким чином, передусім на рівні двосторонніх міждержавних договорів держави можуть закріплювати зобов'язання щодо виконання вироків в частині не лише спеціальної, а й загальної (розширеної) конфіскації.

Ключові слова: міжнародне співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю, конфіскація, конфіскація майна, спеціальна конфіскація, виконання вироків, міжнародна правова допомога.

Nurullaiev Ilkin Sadahat ogly. Legal consolidation of the concept of confiscation, its content and types in international treaties and Ukrainian legislation

Summary

The article analyzes the current state of international and domestic legislative regulation of the concept, content and types of confiscation as a measure of criminal liability. It has been found that international treaties concluded within the UN scope enshrine a rather wide-ranging concept of confiscation as “the final deprivation of property through a court proceeding or other competent authority”. However, in the conventions of the Council of Europe, it is defined more narrowly: “a punishment or measure imposed by a court after case consideration concerning a crime or crimes, which results in the final deprivation of property”. At the same time, the object of confiscation in most cases is crime instruments and means and income or property, the value of which corresponds to such income, and laundered property. In other words, according to the content, the confiscation provided for by international treaties is close not to the concept of general (extended) property confiscation enshrined in Art. 59 of the Criminal Code of Ukraine but special confiscation, the concepts and content of which are enshrined in Art. 96-1 and 96-2 of the Criminal Code of Ukraine. The article studies

the content and differences in the purpose and objects of imposing general (extended) confiscation of property and special confiscation. A conflict of laws and the need to amend the characteristics of crime groups that entail confiscation of property have been clarified. Thus, it is proposed to amend Part 2 of Art. 59 of the Criminal Code of Ukraine in order to add such a group of crimes as crimes against peace, human security, and international law and order. It is also emphasized that the rejection of general (extended) confiscation is premature given that, in the course of international cooperation, states unify their approaches to combating crime, in particular, in terms of expanding the list of objects subject to confiscation. The author cites provisions of Article 19 of Directive 2014/42/EU, which envisages that “in order to effectively tackle organized criminal activities there may be situations where it is appropriate that a criminal conviction be followed by the confiscation not only of property associated with a specific crime, but also of additional property which the court determines constitutes the proceeds of other crimes. Therefore, states can enshrine obligations primarily within bilateral interstate treaties to execute sentences in terms of both special and general (extended) confiscation.

Key words: international cooperation of states in combating crime, confiscation, confiscation of property, special confiscation, execution of sentences, international legal assistance.